

İNSANİ YARDIM BAĞLAMLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI ŞİDDET HABERCİLİĞİNE İLİŞKİN MEDYA KILAVUZ İLKELERİ¹

I. Amaç ve Hedef Kitle

Acil durumlarda cinsel ve diğer toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ) türlerine ilişkin medya haberciliği, en iyi şekilde yapıldığında mültecilere, ülke içinde yerinden edilmiş kişilere (ÜYEK'ler) ve diğer hassas gruplara koruma sağlamak için karar vericiler ve topluluklarla birlikte savunuculuğa olanak sağlamak ve kapsamlı TCDŞ programları için kaynak yaratılmasına katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte acil durum şartlarında TCDŞ hakkında medyada çıkan haberler, temel etik ve güvenlik ilkeleri dikkate alınmadan yapıldığı takdirde TCDŞ'den hayatta kalan bireyleri, onların ailelerini ve onlara yardım edenleri riske atabilmektedir.

Kılavuz ilkelerin amacı, TCDŞ hakkında medyada haber yapan veya yapılmasında rol oynayan tüm aktörlerin; hayatta kalanların, onların ailelerinin, çevrelerinin ve onlara yardım etmeye çalışanların güvenliğini, gizliliğini ve onurunu koruyan etik hususların ve güvenlik hususlarının farkında olmalarını ve bunlara öncelik verebilmelerini sağlamaktır.

Bu kılavuz ilkelerin iki hedef kitesi bulunmaktadır: Kılavuz ilkelerle, ilk olarak TCDŞ'den hayatta kalan bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için insanî alanda çalışan aktörleri, üst yönetim pozisyonunda bulunanlar da dâhil olmak üzere BM, STK veya devlet kurum ve kuruluşlarında görev yapan kişilerin desteklenmesi amaçlanmaktadır. İkinci olarak acil durumlarda TCDŞ hakkında haber yapan gazeteciler ve diğer medya çalışanları için en iyi uygulamalar önerilmektedir.

Hayatta Kalan Bireylerin Üstün Yararı

Medya haberciliğinde TCDŞ'yi belgelemeye yönelik tüm çalışmalarda, ilk olarak hayatta kalan bireylerin güvenliğine ve yararına öncelik verilmelidir. Hayatta kalan bireylerin yararına ilişkin değerlendirmeler, toplu tecavüz gibi çok ağır TCDŞ suçlarına dikkat çekmek de dâhil olmak üzere diğer hedeflerden öncelikli tutulmalıdır. Bu, pratikte gazetecilerin, muhabirlerin, diğer medya çalışanlarının ve hayatta kalanlara erişilmesine destek olan diğer aktörlerin, hayatta kalanların haysiyet, mahremiyet, gizlilik, hürriyet, güvenlik ve zarar ve cezadan korunma haklarına öncelik vermeleri ve bir hikâyenin bu temel ilkelerden herhangi birini potansiyel olarak ihlal edip edemeyeceğini ve hangi durumların ihlali doğurabileceğini düşünmeleri gerektiği anlamına gelmektedir.

Hikâyelerinin haberleştirildiği bağlam, hayatta kalan bireylerin çıkarlarını derinden etkileyebilmektedir. TCDŞ ile ilgili herhangi bir hikâyeyi erişime açmadan veya haberi sunmadan önce hikâyenin açık bir amacı olmalı ("insanların ilgisini çeken bir yaşam öyküsünün" ötesinde) ve konuyu bu bağlamda duyurmanın sonuçları dikkatlice değerlendirilmelidir. Hem durumdan etkilenen nüfusa erişimi kolaylaştıran kuruluşlar hem de haberi yapan medya çalışanları, krizden etkilenen topluluklardaki değişen dinamiklerin ve cinsel ve diğer toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerine böylesine tek taraflı bir bakışın onların refahı üzerinde yaratabileceği olası olumsuz etkilerin farkında olmalıdır. Hayatta kalanlar ve etkilenen nüfusun diğer kesimleri için TCDŞ hakkında medyada yapılan haberlerin farkındalık yaratma, bir kuruluşun görünürlüğünü artırmak için tanıtımını yapma veya daha fazla bağışçının ilgisini çekmenin ötesindeki potansiyel olumlu etkileri açıkça ifade edilmelidir.

¹ Aksi belirtilmedikçe, bu Kılavuz İlkeler iki temel kaynaktan uyarlanmıştır: *Reporting guidelines to protect at risk children* [Türkçe: Risk altındaki çocukları korumaya yönelik habercilik kılavuz ilkeleri], UNICEF (http://www.unicef.org/media/media_tools_guidelines.html) ve *IFJ Guidelines for Reporting on Violence Against Women* [Türkçe: Uluslararası Gazeteciler Federasyonu Kadına Yönelik Şiddet Haberciliği Kılavuz İlkeleri], (https://www.ifj.org/fileadmin/user_upload/IFJ_Guidelines_for_Reporting_on_Violence_Against_Women_EN.pdf).

II. Medya Çalışanları için Yol Gösterici İlkeler

Gazeteciler ve diğer medya çalışanları, yalnızca TCDŞ konusunda farkındalık yaratma anlamında değil aynı zamanda konuyla ilgili devam edebilecek mitlere ve modası geçmiş tutumlara karşı koymakta da kritik bir rol oynamaktadırlar. Örneğin güçlendirme ve dayanıklılıkla ilgili olumlu hikâyelere dikkat çekmek, hayatta kalanların nasıl çoğu kez değişimin savunucusu ve temsilcisi olarak rol üstlendiklerini göstermekte yardımcı olabilir. Aşağıda insanî bağlamlarda TCDŞ hakkında güvenli ve etik haberciliğe rehberlik etmesi için gazeteciler ve diğer medya çalışanlarına yönelik bazı ek öneriler bulunmaktadır:

Yargılayıcı bir dil kullanmaktan kaçının. Hayatta kalan bir bireyin geçmişi, cinsel pratikleri veya cinsel yönelimi, ne giydiği, nerede olduğu, ne yaptığı veya istismarın günün hangi saatinde meydana geldiği hakkında yazmak, yaşananlardan onun suçlanması anlamına gelebilir. Genel olarak, TCDŞ ile ilgili tüm medya haberlerinde yukarıda listelenenler gibi bağlamsal unsurlardan kaçınılmalıdır. Ek olarak, TCDŞ biçimleri “normal” olarak veya krizden etkilenenlerin kültürünün bir parçası olarak sunulmamalıdır. Hikâyede bulunması kesin olarak gerekmedikçe, hayatta kalanın ve failin etnik kökenleri haberde sunulmamalıdır. “iddia edilen” tecavüz veya cinsel saldırı terimini kullanmaktan veya hayatta kalandan “itham eden/suçlayan” olarak bahsetmekten kaçınılması da önerilmektedir çünkü bu, bir suçun gerçekten meydana gelip gelmediği konusundaki şüpheyi güçlendirebilir ve olumsuz kalıp yargılarını pekiştirebilir.²

- Hayatta kalan bireyleri daha fazla riske atabilecek ayrıntıları asla haber yapmayın. Hayatta kalan bireylerin ailelerinin ve hatta bazen yardım sağlayan aktörlerin (duruma bağlı olarak) isimleri, fotoğrafları veya diğer tanımlayıcı bilgileri kullanılmamalıdır. Olayın belirli ayrıntıları ve hayatta kalanın fiziksel özellikleri gibi diğer bilgiler de hayatta kalanları ve onlara yardım edenleri riske atabilir, bu bilgilerin verilmesinden kaçınılmalıdır. Bu uygulamanın ihlali, hayatta kalan bireylerin yaşamlarını riske atabilir.³

Önemli Uyarı: Kurumunuzdaki Medya Çalışanları ile Çalışmak

Bir ajansta üretilen TCDŞ hikâyesiyle dışarıdaki bir medya kaynağından gelen hikâyeye arasında haberciliğe etki edebilecek olası güç ilişkilerini dikkate almak önemlidir. Örneğin genel merkezdeki veya bölge ofisindeki bir iletişim personeli, iletişim materyallerinin üretimi için hayatta kalanlara erişim talep ettiğinde ülke ofisi, erişim sağlamak zorunda olduğunu hissedebilir. Bu gibi durumlarda ülke ofisi, erişim sağlamanın TCDŞ'yle ilgili çalışmaları veya hayatta kalanlara sağlanan hizmetleri tehlikeye atabileceğine inanıyorsa saha personeli, destek için merkez veya bölge ofisindeki TCDŞ, Toplumsal Cinsiyet, Üreme Sağlığı veya Koruma sorumlularından destek almalı ve tüm personelin bu kılavuz hakkında bilgi edinmesini sağlamalıdır. Bununla birlikte ülkedeki duruma bağlı olarak saha personeli, bu konuda hiçbir risk olmadığını ve iletişim personelinin röportaj ilkelerine bağlı kalması koşuluyla hayatta kalan bireylere erişim sağlanabileceğini ortaya koyabilir.

² "Words to use, words to avoid" [Türkçe: "Kullanılacak kelimeler, kaçınılması gereken kelimeler"] hakkında daha fazla bilgi için bkz. *Reporting on Sexual Violence: A Guide for Journalists* [Türkçe: *Medyada Cinsel Şiddet Haberciliği: Gazeteciler için Bir Kılavuz*], MNCASA, https://www.mncasa.org/wp-content/uploads/2018/09/MNCASA_Media_Manual_2017.pdf.

³ Hayatta kalan bireyin adı veya diğer tanımlayıcı bilgilerin haberde değiştirme zorunluluğu olması sebebiyle, bunu not etmeye gerek yoktur. Bir ismin notlarda yer alması bile gizliliği riske atabilir. Gazeteciler veya medya uzmanları, kontrol noktalarından birinde anlaşmazlığın tarafları tarafından durdurulabilir, notlarına veya bilgisayarlarına el konulabilir veya çalınabilir; bu da hayatta kalan bireyi ve ailesini medyaya konuştukları için bile riske atabilir.

- Bağlamı iyi bilen TCDS uzmanlarına danışın. Yerel TCDS uzmanlarının vereceği bilgiler, bağlamın daima doğru kurulmasını ve durumun iyi kavranmasını sağlayacaktır. Bu uzmanlar, hayatta kalan bireylerin haklarının korunmasını sağlamak amacıyla gazetecileri ve diğer medya çalışanlarını desteklemek anlamında genellikle doğru adres olarak kabul edilirler. Bir hikâyenin hayatta kalan bireylerin haklarını ihlal etme potansiyeli (veya güvenlik ve etik açısından “gri alanı”) varsa, uzmanlar hikâyeyi hayatta kalanlara, ailelerine veya onlara yardım eden diğer aktörlere karşı istismar ve intikam riskini artırmayacak şekilde sunmalarını sağlamak için medya çalışanlarına rehberlik edebilir.
- TCDS'yi ilgili bağlam içerisinde ele alan yerel destek hizmetleri ve kuruluşlar hakkında bilgi verin. Hizmet sağlayıcıların izni alınmak şartıyla, hayatta kalanların/tanıkların, ailelerinin ve TCDS'ye maruz kalmış veya bundan etkilenmiş diğer kişilerin ihtiyaç duydukları hizmete erişmelerini sağlamak için yerel destek kuruluşlarının ve hizmetlerinin iletişim bilgilerine haberde yer verilebilir. Hizmetlerle ilgili bilgiler yazılı veya görsel basın yoluyla yayımlamadan önce hizmet sağlayıcıların izni kesinlikle alınmalıdır. Anlaşmazlığın taraflarının TCDS uyguladıklarının iddia edildiği ülkelerde medya çalışanları, hizmet sağlayan kuruluşların misillemeyle (şiddet, şiddet tehdidi veya ev sahibi hükümet tarafından kapatılma dâhil) karşı karşıya kalmaması için dikkatli olmalıdır.

Hayatta Kalan Bireylerle Etik ve Güvenli Röportajlar

- Duyarlı habercilik, röportajın hayatta kalan bireyin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yapılması anlamına gelmektedir. Hayatta kalan kadınlarla röportaj yapılırken kadın muhabir ve tercüman hazır bulunmalıdır. Tercümanın gizlilik konusunda bilgilendirilmesi ve hayatta kalan bireyle görüşmeden önce gizlilik şartlarını kabul etmesi önemlidir. Tercümanlar çoğu zaman son anda buldukları için TCDS dinamiklerini ve sonuçlarını anlamakta zorluk yaşayabilmekte, bunun yanında röportajda kullanmaları gereken kelime dağarcığına sahip olmayabilmektedirler. Gereken eğitimi alan görüşmeciler, kültürel aracılık rolü üstlenerek soruları karşı tarafı incitmeyecek şekilde ifade edebilirler.
- Güvenli ve özel bir ortam sağlayın. Röportajın her aşamasında kişinin kendini yaftalanmış hissedebileceğini unutmayın. Medya çalışanlarının, röportaj yapılan kişiyi daha fazla istismara maruz bırakmaktan kaçınmak için ellerinden gelen her şeyi yapmaları, bu kapsamda kişinin yaşam kalitesini, aile veya toplum içindeki konumunu zayıflatabilecek davranışlardan kaçınmaları gerekmektedir.
- Hayatta kalan bireye saygılı davranın. Gazeteciler, bu ilke çerçevesinde mahremiyete saygı duymalı, ele alınacak konular hakkında ayrıntılı ve eksiksiz bilgi sağlamalı ve elde edilen bilginin nasıl kullanılacağı konusunda hayatta kalanı bütün yönleriyle bilgilendirmeli, ayrıca kişinin sorulan her soruyu cevaplamak zorunda olmadığını, herhangi bir soruyu atlamak isteyebileceğini ve röportajdan sıkılırsa ara verebileceğini röportajdan önce belirtmelidir.
- Hayatta kalan bireyler, herhangi bir soruyu cevaplamayı reddetme ve kendilerini huzursuz edecek bilgileri paylaşmama hakkına sahiptir. Gazeteciler ve diğer medya çalışanları, görüştükleri kişilere kendi iletişim bilgilerini vermeli ve bu kişilerle daha sonra da iletişim kurmaya hazır olmalıdırlar. Röportaj yapılan kişiler, böylelikle diledikleri veya ihtiyaç duydukları zaman muhabirle iletişime geçebileceklerdir.

- Kültürel değerlere duyarlı olmayan, bir kişiyi veya grubu tehlikeye atan, bir kişiyi veya grubu aşağılamaya maruz bırakan⁴ veya bir bireyin veya grubun TCDS'ye maruz kaldığı için duyduğu acı ve kederi yeniden canlandıracak ayrıntıları ortaya çıkaracak soru, tutum veya yorumlardan kaçınin.
- Hayatta kalan bireyle röportajın nerede ve nasıl yapıldığına özen gösterin. Hayatta kalan bireyin rahat olmasını ve hikâyesini muhabir/tercüman veya diğer medya çalışanları da dâhil olmak üzere dışarıdan baskı olmadan anlatabilmesini sağlamaya çalışın. Hayatta kalan bireylerin yanlarında güvendikleri ve savunuculuklarını yapabilecek biriyle birlikte röportaja katılmalarına da izin verilmelidir. Hayatta kalan bireye röportajı nerede ve ne zaman vereceği sorulmalıdır. Sırf yabancı biriyle görüldüğü için hayatta kalan bireyin zarar görme riski artabileceğinden dolayı röportajın en uygun ve güvenli şartlarda yapılması için en doğru kararı verecek olan yine kendisidir. Röportajın yapıldığı odayla diğer odalar bazen sadece perdeyle ayrılmış olabileceği için başkalarının hikâyesini anlatan kişiye kulak misafiri olabileceği unutulmamalıdır. Kişinin belirli saatlerde evinden dikkat çekmeden çıkması daha kolay olabileceği için röportajın günün hangi saatinde yapılacağı mümkünse hayatta kalan birey tarafından belirlenmelidir.
- TCDS'yi göstermek için resim, video ve fotoğraf kullanımı karmaşık bir konudur. Hayatta kalan bireylerin bilgiye dayalı olarak rıza gösterdikleri durumlar dışında, fotoğraflarda hiçbir tanımlayıcı bilgi yer almamalıdır. Tüm görseller hayatta kalan bireyin onurunu koruyacak şekilde sunulmalıdır. Görseller, mümkün merteye belirli bir TCDS olayından ziyade genel durumu göstermek için kullanılmalıdır. **Hayatta kalan bireylerin fotoğraflarının çekilmesi tavsiye edilmemektedir**. Fotoğrafçıların fotoğraf çekmesi durumunda hayatta kalan bireylerden yazılı rıza alınmalı, fotoğrafları inceleyip seçmek, gerektiğinde bilgileri açıklığa kavuşturmak ve olası kullanımları tartışmak için fotoğrafçılarla iletişim içinde olmak önemlidir. Görsellerde temsil edilen kişiler görsellerinin TCDS ile ilgili bir hikâye ile bağlantılı olarak kullanılması için bilgiye dayalı olarak yazılı rıza vermedikçe, TCDS ile ilgili haberde arşiv görüntülerinin kullanımından da kaçınılmalıdır. **Hayatta kalan çocukların fotoğrafları kesinlikle kullanılmamalıdır**.

III. BM, STK ve Hayatta Kalan Bireylerin Diğer Savunucuları için Yol Gösterici İlkeler

Hayatta kalan bireyin güvenliği ve psikolojik sağlığı üzerinde doğurabileceği potansiyel sonuçlar nedeniyle gazetecilerin TCDS'ye maruz kalmış hayatta kalan bireylerle bireysel röportajlar yapması önerilmemektedir. Gazetecilerin röportaj yapacağı kişileri "bulmak", hayatta kalan bireylere doğrudan destek sağlayan kurum ve kuruluşların sorumluluğunda olmamalıdır. Bunun yerine şartları değerlendirip hayatta kalan bireylerle doğrudan veya dolaylı olarak iletişime geçilip geçilemeyeceğini ve mümkünse bunun nasıl yapılacağını yardım görevlileri belirleyebilir.

Hikâyesini anlatmaya gönüllü olan bir hayatta kalan kişiyle röportaj ayarlanmadan önce insanî yardım uzmanları tarafından atılması gereken temel adımlar şunlardır:

---

⁴ Örneğin, belirli etnik gruplara mensup erkeklerin şiddete daha yatkın olduğunu veya belirli topluluklara mensup veya belirli sosyoekonomik düzeylere sahip kadınların kız çocuklarını çok daha yaşlı erkeklerle evlendirme âdeti olduğunu öne sürmek.

- Tüm röportajlar ve ses kayıtları için hayatta kalan bireyden rıza alın. Hayatta kalan birey, bilgilerini paylaşmanın olumlu veya olumsuz olası tüm sonuçlarını kavradığında ve varsa kimlik bilgilerinin paylaşılması da dâhil olmak üzere bilgilerinin nasıl kullanılacağını tam olarak anlattığında bilgilendirilmiş rıza⁵ alınmış olur. İnsanî yardım personeli, görüşmeci ile hayatta kalan birey arasındaki güç farkını kasıtlı veya kasıtsız olarak istismar edebilecek aktörlerin, hayatta kalan bireye kendi hikâyesini anlatması için iradesi dışında baskı uygulayan aile veya topluluk üyelerinin veya gerçek anlamda bilgilendirilmiş rızanın alınamamasına neden olabilecek diğer unsurların farkında olmalıdır.
- Hayatta kalan bireyler fotoğraflarının çekilmesine rıza gösterebilir bile kimliklerinin tespit edilebileceği (dolayısıyla onları daha fazla istismar veya misilleme riskiyle karşı karşıya bırakabilecek) fotoğraflar çekilmemelidir. Bu durum, sadece çevrimiçi olarak yayınlanacak hikâyeler için değil yerel basında yer alacak hikâyeler için de geçerlidir.

Bir kararın “bilgiye dayalı” olduğundan nasıl emin olunur?

Röportajdan önce gazeteciler ve diğer medya çalışanları şunları yapmalıdır:

1. Röportajın amacını, haberin bağlamını, medya kuruluşunun geçmişini, röportaj adımlarını, röportajı kimin yapacağını, röportajda kimlerin bulunacağını, röportajın nerede yapılacağını, röportajın nasıl yayımlanacağını, tercümanın adını vb. bilgileri açıklayın.
2. Röportajı yapmanın olası risklerini açıklayın.
3. Kişinin röportajın herhangi bir bölümünü reddetme veya geri çevirme ve herhangi bir zamanda röportajı kesme hakkına sahip olduğunu açıklayın.
4. Gizlilik sınırlarını ve nelerin gizli tutulacağını açıklayın.

- Muhabirin röportajlardan kimlik bilgilerini çıkarması için her zaman yazılı bir anlaşma yapın. Bu anlaşma, hayatta kalan bireyin adını değiştirmeyi ve fiziksel kimliğini ve sesini gizlemeyi içermelidir. Bunun istisnası, olası tüm sonuçlar kendisine net bir şekilde açıklandıktan sonra hayatta kalan bireyin kimliğinin paylaşılmasını açıkça kabul etmesidir. Ayrıca STK'lar ve hizmet sağlayıcılar, sağlayıcı ve kuruluşun adının kamuya açık olarak kullanılmayacağına ve medyadaki haberlerde belirtmeyeceğine dair yazılı bir anlaşma yapmalıdırlar. Söylenen hiçbir şeyin “kayıt dışı” olmayacağı varsayılmalıdır, herhangi bir bilgi açıklanmadan önce işin nasıl yürütüleceğiyle ilgili kurallar müzakere edilmelidir. Mümkünse medya çalışanları, haberi incelenmesi için önceden bir TCDS uzmanıyla ve ayrıca haberde yer alan diğer aktörlerle (hayatta kalanlar veya onlara yardım edenler) paylaşmalıdır. Bu, kurumun yaptığı bir haber kadar kurum dışından gelen bir haber için de aynı derecede geçerlidir.
- Hayatta kalan bireyin kimliğinin tam ve bilgilendirilmiş rızasına dayanılarak kullanıldığı birkaç durumda bile kişi, yine de zarara karşı korunmalı ve herhangi bir yaftalama veya misillemeye karşı desteklenmelidir. Hayatta kalanın bir muhabirle temas kurması veya devam eden bir aktivizm veya sosyal seferberlik programının parçası olması ve kimliğinin bilinmesini istemesi, bu durumlara örnek olarak gösterilebilir.
- **Çocuklar:** Çok sınırlı haller dışında gazeteciler veya diğer medya çalışanları, çocuklarla doğrudan röportaj yapmaktan kaçınmalıdır. Haber için röportaj yapılması gerekiyorsa, yukarıda açıklanan tüm ilkelerin

⁵ “Bilgilendirilmiş rıza”, kişinin kararın sonuçlarını tam olarak anlayıp özgürce ve hiçbir zorlama olmaksızın rıza göstermesini gerektirir. Aldatma veya yanlış beyan yoluyla anlaşma sağlanması durumunda veya kişiye bir menfaat sağlama sözü verildiği takdirde (bu söz ima edilmiş olsa bile) rıza alınmış sayılmaz.

uygulanmasının yanı sıra çocuklar söz konusu olduğunda aşağıdakilere dikkat edilmelidir:⁶

- 1) Röportaj, çocuğun yanında başka bir yetişkin olmadan asla yapılmamalıdır. Yetişkin, normalde bir ebeveyn olabilir ancak ebeveyn yerine hareket eden bir başkası da -öğretmen veya çocuk koruma kurumunda çalışan biri- olabilir.
- 2) Büyük yaşta çocuklar, kendileri adına konuşabilirler ancak ergenlik çağındaki gençlerin bile yanlış yönlendirilme veya sonradan pişman olacakları ani bir karar verme riski vardır. Gazeteciler, daha büyük yaşta çocukların bile materyalin nasıl kullanılacağını doğru bir şekilde anlayıp anlamadıklarını ve bilgilendirilmiş rıza verip veremeyeceklerini düşünmelidir. Nitekim çocuğun yaşı ne kadar büyükse materyalin tam olarak nasıl kullanılacağını açıklayarak çocuğun karar vermesini sağlamak o kadar gerekli olmaktadır.

Ek bilgi için bkz.: www.unicef.org/media/media_tools_guidelines.html.

IV. TCDŞ Terminolojisi

Aşağıda, acil durum bağlamlarında en yaygın görülen TCDŞ türlerinden bazıları bulunmaktadır. Gazeteciler ve diğer medya çalışanları, TCDŞ hakkında haber yaparken aşağıdaki tanımlara uymalıdır.⁷

TCDŞ TÜRÜ	TANIM/AÇIKLAMA *
Tecavüz	Kişinin rızası olmadan vajina, anüs veya ağzının başka bir kişinin penis veya vücudun başka bir bölümüyle penetre edilmesidir (ne kadar az olursa olsun). Bir nesneyle vajina veya anüse penetrasyon da bu kapsama dâhildir. Tecavüze, evlilik içi tecavüz ve anal tecavüz/fiili livata da dâhildir.
Cinsel Saldırı	Cinsel birleşme içermeyen, fakat kişinin rızası olmadan gerçekleşen her türlü cinsel temas. Tecavüze teşebbüs, istenmeyen öpme, okşama veya cinsel organlara ve kalçalara temasta bulunma buna örnek verebilir.
Cinsel Sömürü	“Cinsel sömürü” kavramı, hassas bir durumun, farklı güç ilişkisinin veya güvenin -bir başkasının cinsel sömürsünden parasal, sosyal veya politik olarak kâr sağlamak da dâhil olmak ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere- cinsel amaçlarla fiili olarak kötüye kullanılması veya kötüye kullanmaya teşebbüs edilmesi anlamına gelir. Bazı “zorla fuhuş” türleri de bu kategoriye girebilir. ⁸
Cinsel İstismar	“Cinsel istismar” kavramı, güç kullanarak veya eşit olmayan ya da zorlayıcı koşullar altında fiili olarak gerçekleştirilen veya gerçekleştirilmesi tehdidinde bulunulan cinsel faaliyet anlamına gelir. ⁹
Fiziksel Saldırı	Cinsel nitelikte olmayan fiziksel şiddet eylemi. Vurma, tokat atma, boğma, kesme, itip kakma, yakma, ateş etme veya herhangi bir silah kullanma, asit saldırısı veya acı, rahatsızlık veya yaralanmaya neden olan diğer eylemler örnek olarak verilebilir.
Aile İçi Şiddet/Yakın Partner Şiddeti	Yakın partner şiddeti, yakın partnerler (eşler, birlikte yaşayan partnerler veya erkek/kız arkadaş) arasında gerçekleşen şiddeti ifade eder. Aile içi şiddet ve yakın partner şiddeti terimleri genellikle birbirinin yerine kullanılır ancak aile içi şiddet, eş dışındaki aile üyeleri tarafından uygulanan şiddeti de içerebilir. Bu şiddet türü, fiziksel, cinsel veya

⁶ *Child Rights and the Media: Putting Children in the Right: Guidelines for Journalists and Media Professionals* [Türkçe: Çocuk Hakları ve Medya: Çocukları Haklı Kılmak: Gazeteciler ve Medya Çalışanları için Kılavuz İlkeler]; International Federation of Journalists [Türkçe: Uluslararası Gazeteciler Federasyonu], Ocak 2002 (https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/434_478_EN_original.pdf).

⁷ *Managing Gender-based Violence Programmes in Emergencies, E-learning Companion Guide* [Türkçe: Acil Durumlarda Cinsiyet Temelli Şiddet Programlarının Yönetimi, E-Öğrenim Rehberi], UNFPA.

⁸ UN Secretary General's Bulletin on Protection for Sexual Exploitation and Abuse [Türkçe: BM Genel Sekreteri'nin Cinsel Sömürü ve İstismardan Korunmaya Yönelik Bülteni] (ST/SGB/2003/13).

⁹ Adı geçen eser.

Şiddet	psikolojik istismarın yanı sıra kaynakların, fırsatların veya hizmetlerin engellenmesini içerebilir. ¹⁰
Zorla Evlilik	Zorla evlilik, bir bireyin kendi isteği dışında evlendirilmesidir.
Erken Yaşta veya Çocuk Yaşta Evlilik	Erken yaşta veya çocuk yaşta evlilik (yasal rıza yaşı altında evlilik), kız çocukları bu tür bir evlilik birliği kurmak için fiil ehliyetine sahip olmadıkları için zorla evliliğin bir türüdür. ¹¹
Psikolojik / Duygusal İstismar	Zihinsel veya duygusal acı veya yaralanmaya neden olunması. Fiziksel veya cinsel şiddet tehdidi, gözdağı verme, küçük düşürme, cebren tecrit, ısrarlı takip, sözlü taciz, istenmeyen ilgi, yorum, jest veya cinsel, tehdit edici ve/veya sevgi duyulan şeylerin yok edilmesi vb. niteliğinde yazılı sözler örnek olarak verilebilir. Cinsel taciz türleri TCDŞ kategorisine dâhil edilebilir.
Kaynakların, Fırsatların veya Hizmetlerin Engellenmesi	Hak sahibinin ekonomik kaynaklara/varlıklara, geçim kaynaklarına, eğitim, sağlık veya diğer sosyal hizmetlere erişimin engellenmesi. Dul bir kadının miras almasının engellenmesi, yakın bir partner veya bir aile üyesi tarafından kazanca zorla el konması, bir kadının gebelik önleyici ilaçlar kullanmasının engellenmesi, bir kız çocuğunun okula gitmesinin engellenmesi gibi örnekler verilebilir. “Ekonomik istismar” bu kategoriye dâhildir. Bazı tecrit uygulamaları da bu kategoriye girebilir.
İnsan Ticareti	“...kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin hassas durumundan yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin sömürü amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması. Sömürü terimi asgari olarak, başkalarının seks işçiliğinin suistimal edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, köleliği veya kölelik benzeri uygulamaları, esareti veya organların alınmasını içerir.” ¹²
Zararlı Geleneksel Uygulamalar	Bir kişinin zihinsel veya fiziksel sağlığına zarar verebilecek kültürel, sosyal ve dini gelenek ve göreneklerdir. Genellikle kadın sünneti veya erken yaşta/zorla evlilik bağlamında kullanılır. Çocukları etkileyen diğer zararlı geleneksel uygulamalar arasında bağlama, yara izi bırakma, yakma, dağlama, şiddet içeren inisiyasyon ayinleri, şişmanlatma, zorla evlendirme, sözde “namus” suçları ve drahoma/çeyiz bağlantılı şiddet, şeytan çıkarma veya “büyücülük” yer almaktadır. ¹³
Kız Bebek Katliamı	Cinsiyet seçimi genellikle kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılık ve erkek çocuklara yönelik sistematik tercih nedeniyle yaşanır. ¹⁴ Bu, kız çocuklarının ihmal edilmesine, bakım, gıda ve diğer kaynaklara erişimde ayrımcılığa uğramasına ve hatta bazı aşırı vakalarda kız bebek katliamına yol açabilir.
Erkek Çocuk Tercihi	“Erkek çocuk tercihi, birçok farklı uygulamada farklı değer ve tutumlarla kendini gösterir. Ortak özelliği, genellikle bu duruma eşlik eden kız çocuk ihmaliyle birlikte erkek çocuğa yönelik bir tercih olmasıdır. Kız çocuğun

¹⁰ GBVIMS User Guide [Türkçe: Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Bilgi Yönetim Sistemi Kullanıcı Kılavuzu] (2010).

¹¹ *Sexual and Gender-Based Violence against Refugees, Returnees and Internally Displaced Persons* [Türkçe: Mültecilere, Yurduna Dönenlere ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişilere Yönelik Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet], (UNHCR, 2003). ¹² Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children [Türkçe: Başta Kadınlar ve Çocuklar Olmak üzere İnsan Ticaretini Önleme, Bastırma ve Cezalandırma Protokolü] (2000). <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx>.

¹³ “Rights of the Child” Note by the Secretary-General [Türkçe: Genel Sekreter’in “Çocuk Hakları” Notu]. 29 Ağustos 2006. <https://www.refworld.org/docid/453780fe0.html>.

¹⁴ “Preventing Gender-based sex selection [Türkçe: Toplumsal cinsiyete dayalı cinsiyet seçimini önleme]” (Inter-Agency Statement, 2011) http://www.unfpa.org/webdav/site/global/shared/documents/publications/2011/Preventing_gender_biased_sex_selection.pdf.

doğuştan dezavantajlı olduğu anlamına gelebilir, ebeveyn bakımının niteliğini ve miktarını ve kız çocuğun gelişimine yapılan yatırımın kapsamını belirleyebilir, özellikle de kaynakların kıt olduğu ortamlarda şiddetli ayrımcılığa yol açabilir. Genel kural ihmal olsa da erkek çocuğa yönelik tercih, aşırı vakalarda toplumsal cinsiyete dayalı tercihli kürtaja veya kız bebek katliamına neden olabilir.”¹⁵

* Lütfen dikkat: Burada verilen tanımlarda genel kabul görmüş uluslararası standartlara başvurulmuştur. Yerel ve ulusal hukuk sistemleri bu terimleri farklı şekilde tanımlayabilir veya evrensel düzeyde TCDŞ olarak kabul edilmeyen, yasal olarak tanınmış başka TCDŞ türleri içerebilir.

¹⁵ Fact Sheet No.23, Harmful Traditional Practices Affecting the Health of Women and Children [Türkçe: Bilgi Notu No.23, Kadınların ve Çocukların Sağlığını Etkileyen Zararlı Geleneksel Uygulamalar] (OHCHR, 1995) <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet23en.pdf>.